

**Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа № 1 им.А.Н. Кибизова
г.Дигоры РСО –Алания**

**РАССМОТРЕНО
ШМО:**
Руководитель
Уруймагова Г.В.
«30» августа 2023г.

СОГЛАСОВАНО:
Зам. директора по УВР
Икаев Б.В.
«30» августа 2023г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Директор МБОУ СОШ №1 г.Дигоры
И.А.Н. Кибизова /Ажоев Т.Ю./
«30» августа 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID 2758126)

учебного предмета «Родной (осетинский) язык»

для обучающихся 10 классов

Дигора, 2023

Ирон æвзаджы ахуырадон программæ 10-æм кълæстæн

МИДИС

Æмбарынгæнæн фыстæг.....

Ахуырадон предметы иумæйаг характеристика.....

**Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон,
предметон фæстиуджытæ.....**

Курсы мидис.....

Тематикон пълантæ.....

10 кълас.....

Ахуырадон-методикон æрмæг.....

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программæ 10 къл. арæзт у ахæм бындураваæрæг документтæм гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ "Об образовании в Российской Федерации» (ред. от 29.12.2017);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзаджы программæ 10 къласæн (ныффида æй кодта Цæгат Ирыстон – Аланийы Ахуырад æмæ наукаы министрад 2021 азы).

Цæгат Ирыстоны-Аланийы ис дыууæ паддзахадон æвзаджы: ирон æмæ уырыссаг. Ирон æвзагæй адæм пайда кæнынц се 'рвылбоны царды æмæ æхсæнадон-политикон, барадон, наукон, культурон архайды, ахуырад æмæ аивадон-дзырдон сфæлдыстады. Уый у æвзагон/ныхасон æрмæг хъахъхъæныны æмæ йæ иу фæлтæрæй иннæмæ дæттыны сæйраг фæрæзтæй иу.

Ирон æвзаджы лексикон-грамматикон, стилистикон фæрæзтæ сты хъæздыг, йæ аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ – бирæ æмæ ахадгæ. Уымæ гæсгæ æвзагæн йæ бон у царды домæнтæн дзуапп дæттын, йæ размæ æвæрд хæстæ æнæкъуылымпыйæ æххæст кæнын. Йæ ахуыр кæнын ахъаз у уырыссаг æмæ æндæр æвзæгтæ хуыздæр æмæ æнцондæрæй базонынæн дæр.

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зонындзинæдтæ дæтты мадæлон æвзаджы тыххæй, амоны, æвзагæй алыхуызон уавæрты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хæйттæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культурæйы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературæ, æмзонд у йæ адæмимæ, стæй хайджын кæны æппæт адæмты культурон-историон фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг **нысæнттæ** сты:

- 1) ирон (мадæлон) æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын, куыд культурæйы вазыгджын фæзынд æй æмбарын кæнын;
- 2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын;
- 3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырадон архайды сæйраг фæрæзтæй иу, адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зонындзинæдтæ райсыны мадзал, æхсæнады фидаргонд этикон нормæтæ базоныны амал кæй у, уый æмбарын кæнын;

4) вазыгджындæр иумæйагахуырадон арæхстдзинаedtæ æмæ универсалон ахуырадон архæйдтытæ (архайды нысан амонь, фæтк ын æвæрын, библиографион агуыр д кæнын, алыхуызон æвзагзонынадон дзырдутты æмæ æндæр æвзæрæнты хъæугæ информаци арын, уымæ дзыллон хабархæссаг фæрæзтæй æмæ Интернетæй, текст мидисыл кусын) базонь кæнын;

5) æвзаджы системæйы арæзты тыххæй æмæ, куыд кусы, уый тыххæй, ирон литературон æвзаджы стилистикон фæрæзтæ æмæ сæйраг нормæты тыххæй зонындзинаedtæ райсын; æвзагон фæзындтæ уынын, иртасын, кæрæдзиуыл сæ барын, классификаци сын кæнын æмæ сын аргъ дæттыны ахуырадон æмæ æндæр арæхстдзинаedtæ рæзын кæнын;

6) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæ, ныхас кæнынимæ баст архайды хуызтæй, æвзаджы фæрæзтæй алыхуызон уавæрты пайда кæнын æгъдæуттæ, ныхасы этикеты нормæтæ базонь; активон дзырдут хъæздыг кæнын;

7) зонындзинаedtæ æмæ арæхстдзинаedtæй практикон хуызы пайда кæнын ахуыр кæнын.

Ахуырадон предметы иумæйаг характеристика

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæнын сæрмагонд нысæнттæ сты: скъоладзаутæм коммуникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын.

Коммуникативон компетенци нысан кæны мадæлон æвзагæй ныхасы алыхуызон уавæрты, ныхасы темæ æмæ нысæнттæм гæсгæ пайда кæнынмæ арæхсын; дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындуртæ зонын, йæ фæлтæрддзинад æмæ психологион миниуджытæ цавæр сты, уымæ гæсгæ ныхас кæнынмæ арæхсын.

Æвзагон компетенци у:

зонын:

- мадæлон æвзаг куыд нысанон системæ æмæ æхсæнадон фæзынд;
- æвзагæн йæ йæ арæзт;
- æвзаг куыд рæзы æмæ дзы куыд пайдагæнæн ис;
- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ;
- фаг дзырдутон æрмæг;

пайда кæнынмæ арæхсын:

- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæй;
- æвзаг æмæ ныхасы аивгæнæн мадзæлттæй;
- алыхуызон лингвистикон дзырдуттæй.

Лингвистикон компетенцимæ хауынц скъоладзауты зонындзинæдтæ наука «Ирон æвзаг»-æй, йæ хæйттæ æмæ æвзаг наукон æгъдауæй ахуыр кæныны нысæнттæ, стæй, ирон æвзаджы фæрстытæ цы ахуыргæндтæ иртæстой, уыдоны тыххæй æрмæг зонин.

Культурæзонæн компетенци баст у, æвзаг националон культурæйы тыххæй дзурыны формæ кæй у, уый æмбарынадимæ, адæмы æвзаг æмæ истори баст кæй сты, ирон æвзагæн националон-культурон æууæлтæ кæй ис; ирон ныхасы этикетæ нормæтæ зонинимæ.

Ахуырады сæйраг иумæйаг хæстæ æмбæлгæ хуызы æххæст кæнæн ис, æвзаг æмæ ныхас тынг хорз зонгæйæ. Коммуникативон æмæ культурæзонæн компетенцитыл фылдæр ахуыр кæнынц ныхасы рæзтыл кусгæйæ, лингвистикон компетенци та рæзы, æвзаджы системæ ахуыр кæнгæйæ.

Ирон æвзаджы программæйы æнгом баст сты йæ дыууæ структурон хайы: «Æвзаджы системæ» æмæ «Ныхасы рæзт» - ныхасы культурæ рæзы, æвзаджы системæ, йæ 'гъдауттæ ахуыр кæнгæйæ; æвзаджы системæ та æмбæрстгонд цæуы ирон ныхасы хуызæгт ы (алыхуызон текстты) бындурыл.

Амынд нысæнттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм *хæстæ*:

- скъоладзаутæн базонын кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зонындзинæдтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпи, орфографи, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис, пунктуаци æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зонындзинæдтæй практикон архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй;

- скъоладзауты ныхас рæзын кæнын: хъæздыг сын кæнын сæ активон æмæ пассивон дзырдут, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд; архайын, цæмæй базонæй литературон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын;

- амонын æмæ хуыздæр кæнын орфографион æмæ пунктуацион арæхстдзинæдтæ æмæ фæлтæрддзинæдтæ;

- хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын;

- ахуырадон æмæ наукон литературæимæ кусын, алыхуызон дзырдуттæй æмæ æндæр æххуысгæнæг литературæйæ, уыимæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæ æмæ Интернетæй хъæугæ æрмæг исын.

**Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон, предметон
фæстиуджытæ**

Удгоймагон фæстиуджытæ:

1) ирон æвзаг ирон адамы сæйраг национ-культурон хæзнатæй иу кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаджы ахсджиаг бынат адаймаджы интеллектуалон, сфæлдыстадон æмæ удварнон рæзты уынын;

2) ирон æвзаг эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзагæн аргъ кæнын зонын, сæрыстыр дзы уæвын; ирон æвзаджы сыгъдæгдзинад куыд националон культурайы фæзынд æмбарын æмæ йæ хъахъхъæныныл архайын; хи ныхасы культура бæрзонд кæнынмæ тырнын;

3) дзырдурат хъæздыг кæнын грамматикон фæрæзтæ зонын, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ рас тæмæ уæгъдибарæй æвдисынмæ арæхсын; хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ (скъоладзаутæ сæйраг иумæйаг программæ куыд базонынц, уый æвдисæнтæ):

1) ныхасон архайды æппæт хуызтæ зонын:

хъусын æмæ кæсын:

– тексты темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын;

– кæсыны алы хуызтæ зонын (агурын, æркæсын, зонгæ кæнын) æмæ сæ алыхуызон стильтæ æмæ жанрты текстты пайда кæнын;

– тексты хъæугæ хъусынгæнинаг агурын;

– цалдæр текстæн сæ хуыз æмæ сæ мидис абарын;

– алыхуызон фæрæзтæй (уыимæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй, компакт-дисктæй, Интернеты фæрæзтæй) хъæугæ æрмæг исынмæ арæхсын;

– дзырдуратты алы хуызтæй, æххуысгæнæг литературæйæ (уыимæ электронон хæсджытыл дæр) уæгъдибарæй пайда кæнын;

– бæлвырд темæйæ æрмæг æмбырд кæнын æмæ йæ систематизаци кæнын зонын; хи хъаруйæ хъусынгæнинаг агурын; кæсгæ æмæ хъусгæйæ цы æрмæг базыдтой, уый ивын, æвæрын æмæ хъусын кæнын;

– ныхасон зæгъдтытæ сæ мидисмæ гæсгæ æрæмных кæнын æмæ абарынмæ арæхсын, сæ стилистикон хицæндзинæдтæ æмæ æвзагон фæрæзты æвзарын;

– ныхасы хуыз иртасын æмæ ивын зонын;

– текстмæ байхъуысын кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ цыбырæй рафæлгъауынмæ арæхсын (пылан, хи ныхæстæй дзурын, конспект, аннотаци);

– тексты сæйраг æмæ фæрссаг хъусынгæнинаг иртасын; тексты темæ æмæ идея бæрæг кæнын;

– текстмæ байхъуысыны кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ бындурыл ныхас аразын, диалогты архайын, хи фиппаинагтæ дзургæйæ æмæ æнкъарæнтæ æвдисгæйæ;

- нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын;
- диалоджы архайынмæ æмæ йæ аразынмæ арæхсын;
- текстæн лексикон-грамматикон æмæ стилистикон раиртæст кæнын;
- алы хуызты фысгæ æмæ дзургæ тексттæ, ныхасы стильтæ æмæ жанртæ аразынмæ арæхстдзинад æвдисын, кæрæдзиимæ ныхас кæныны уавæр, йæ нысан æмæ адресат хынцгæйæ;

–хи хъуыдытæ дзургæ æмæ фысгæ формæйы раст, уæгъдибарæй дзурынмæ арæхстдзинад æвдисын, текст аразыны нормæтæ æххæст кæнын (логикондзинад, ныхасы хæйтты кæрæдзи фæдыл раст æвæрд, сæ бастдзинад, темæйæн дзуапп дæттын), æцæгдзинады хабæрттæ æмæ фæзындтæм раст ахаст æвдисын;

–монолоджы алы хуызтæ (таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ; монолоджы алы хуызты бастдзинадтæ) æмæ диалоджы (этикетон, диалог-бафарст, диалог-разæнгард кæнын, диалог-дзурджыты цæстæнгасты æвдыст æ. æнд.) зонын;

–дзургæйæ нырыккон ирон æвзаджы сæйраг орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон нормæтæ æххæст кæнын; фысгæ ныхасы орфографи æмæ пунктуацийы сæйраг æгъдæуттæ æххæст кæнын;

– этикеты нормæтæ æххæстгæнгæйæ ныхасы архайынмæ арæхсын;

– ныхас кæнгæйæ, цæсгомы, къухы змæлдтытæй хъæугæ хуызы пайда кæнын;

– хи ныхасы мидисæн, æвзагон арæзтæн аргъ дæттын; грамматикон æмæ ныхасон раедыдытытæ арын æмæ сæ раст кæнын; хи тексттæ хуыздæр кæнын æмæ редакци кæнын;

– чысыл хъусынгæнинæгтæ, реферар, доклад кæнынмæ арæхсын; быцæу ныхасы архайын, актуалон темæтыл дзурынмæ арæхсын;

2) райст зонындзинæдтæй, арæхстдзинæдтæй, фæлтæрддзинадæй æрвылбоны царды уавæрты пайда кæнын; ирон æвзагыл цы предметтæ ахуыр кæнынц æмæ цы æндæр уавæрты бахъæуы, уым мадæлон æвзагæй пайда кæнын;

3) алыварс адæмимæ ныхас кæнын зонын, иумæйаг хæстæ æххæст кæнын, быцæу ныхасы архайын, актуалон темæты фæдыл дзурын; этикетон ныхасы нормæты националон-культурон нормæтæ зонын æмæ сæ пайда кæнын формалон æмæ æнæформалон уавæрты.

Предметон фæстиуджытæ:

1) зонын æвзаджы сæйраг функцитæ, ирон æвзаг куыд ирон адæмы националон æмæ паддзахадон æвзаг, адæмы æвзаг æмæ культурæйы бастдзинад, мадæлон æвзаджы бынат адæймаг æмæ æхсæнады царды;

2) æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукæты æмæ ахуырады;

3) базонын мадæлон æвзаджы наукон зонындзинæдты бындуртæ; йæ æмвæзтæ æмæ иуæгты бастдзинады æмбарынад райсын;

4) базонын лингвистикайы бындурон æмбарынадтæ: лингвистика æмæ йæ сæйраг хайтгæ; æвзаг æмæ ныхас, ныхас кæнын, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхас кæныны уавæр; дзургæ ныхас, наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильтæ, аивадон литературайы æвзаг; наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильты æмæ дзургæ ныхасы жанртæ; ныхасы функционалон-хъуыдыйон хуызтæ (таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ); текст, тексты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, сæ бæрæггæнæнтæ æмæ хицæндзинæдтæ ныхасы;

5) зонын ирон æвзаджы лексика æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ, ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион), зонын этикетон ныхасы нормæтæ æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ зæгъдтыты;

6) дзырдæн алыхуызон раиртæст кæнын (фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион), синтаксисон раиртæст дзырдбаст æмæ хъуыдыйадæн; текстæн дæттын бирæаспектон раиртæст йæ сæйраг æууæлтæ æмæ арæзтмæ гæсгæ, æвзаджы бæлвырд функционалон хуызтæм ахастмæ, сæ 'взагон арæзты хицæндзинæдтæ æмæ æвзаджы аивгæнæн фæрæзтæй пайдакæнынадмæ гæсгæ;

7) лексикон æмæ грамматикон синонимийы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ æмбарын æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын;

8) мадæлон æвзаджы эстетикон функци æмбарын, арæхстдзинад ныхасы эстетикон фарсæн аргъ кæнынмæ, аивадон литературайы текстæн раиртæст дæтгæйæ.

Скъолайы сæйрагдæр ахуыр кæнынц ирон литературон æвзаг, уымæ гæсгæ æвзагæн куыд предметæн æппæты æнгомдæр бастдзинæдтæ ирон ис ирон литературæимæ. Æвзагон æрмæг арæхдæр ист цæуы ирон аивадон уацмыстæй; уымæ, скъолайы литературайы программæйы цы тексттæ амынд ис, уыдонæй дæр. Сæ 'рмæгæй пайдагæнгæйæ, æвзæрст цæуынц дзырдты лексикон, грамматикон æмæ стилистикон миниуджытæ, орфографион æмæ пунктуацион æгъдæуттæ ахуыргонд цæуынц, хъуыдыйæдтæ æмæ тексты хайтты бастдзинæдтæ. Æвзаг æмæ литературайы бастдзинад вазыгджын у ныхасы рæзтыл кусгæйæ дæр.

Ныхасы рæзтыл кусыны темæтæ уæрст цæуынц грамматикон æрмæгыл, æмæ сын уымæ гæсгæ программæйы хицæнæй сахæттæ амынд нæй – ныхасы рæзтыл куыст цæуы алы урочы дæр. Культурæзонæн æмæ коммуникативон компетенцитæ рæзын кæныны тыххæй программæ пайда кæны ирон аив литературайы, адæмон сфæлдыстады, публицистикон, наукон æмæ официалон-хъуыддагон тексттæй æмæ сæ скъуыддзæгтæй.

Уымæй уæлдай ма программæмæ гæсгæ арæст ахуыргæнæн чингуыты ис ахуырадон тексттæ – чингуыты авторты фыст тексттæ (тематикон пыланты бæрæггонд счты сæрмагонд нысанæй - *). Ацы программæйы сæрмагонд миниуæг у уый дæр, æмæ алы æвзагон темæ дæр æмбæрстгонд кæнæ фæлхатгонд цæуы юæлвырд ныхасон æрмæджы – тесты – бындурыл.

Изложенитæ æмæ нывæцæнты темæтæ æвзаргæйæ, архайын хъæуы, цæмæй уыцы куыстытæ æххуыс уой скъоладзауты фæллойадон, идейон æмæ этикон хъомыладæн.

Архайын хъæуы, цæмæй скъоладзаутæ ирон æвзаджы фæрцы фаг информаци исой æхсæнадон царды æппæт къабæзтæй æмæ иронау дзурын æмæ фыссын зоной сæхи æхсæнадон куысты фæлтæрддзинады, бинонты царды, райгуырæн хъæу, горæты тыххæй, æндæр адæмтæ æмæ бæстæты царды тыххæй.

Уроктæй уæлдай ма кæнын хъæуы консультацитæ, семинартæ, грамматикон хъæзтытæ, олимпиадæтæ æмæ æндæр куысты хуызтæ.

Курс «Ирон æвзаджы» бынат ахуырадон пыланы

Ахуырадон пыланмæ гæсгæ къуыри сахæтты ирон (мадæлон) æвзагæй ис . 10 кълæсты ирон æвзаг ахуыр кæнынц къуыри 1 сахат: 10 къласы – 34 сах.,

Курсы мидис

Коммуникативон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

1.Ныхас

Ныхасы æмбарынад. Ныхасы ситуаци. Дзургæ æмæ фысгæ ныхас. Диалогон æмæ монологон ныхас.

Ныхасы архайды хуызтæ: кæсын, хъусын, дзурын, фыссын. Ныхасы арæст: экспозици, бабаст, архайды цыд, кульминаци, райхæлд, кæрон.

Ныхасы функционалон-мидисон хуызтæ: таурæгъ, æрфыст, тæрхæттæ. Этикетон ныхас, йæ арæст æмæ хæстæ. Этикетон формулæтæ официалон æмæ æнаофициалон уавæрты: арфæ кæнын, салам дæттын, зонгæ кæнын, хабæрттæй æмæ æнæниздзинадæй фæрсын, курдиаты, хатыр курыны æмæ рæвдауæн ныхæстæ; хистæримæ, ныййарджытимæ, сывæллæттимæ ныхас.

2.Текст

Тексты æмбарынад, йæ сæйраг ми ниуджытæ. Тексты темæ, сæйраг хъуыды, микротемæ. Тексты структура. Тексты хæйтты æмæ хъуыдыйæдты бастдзинады мадзæлттæ æмæ хуызтæ.

Абзац куыд тексты композицион-стилистикон дихкæнынады фæрæз.

Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн (ВСÆ); йæ арæзт æмæ семантикæ. Хъуыдыйæдтæ бæттыны лексикон-грамматикон фæрæзтæ вазыгджын синтаксисон æнæхъæны. Параллелон æмæ цæгон бастдзинадтæ ВСÆ.

Тексты пылан æмæ тезистæ куыд йæ информацион рацарæзты хуыз.

3. Æвзаджы функционалон хуызтæ

Æвзаджы функционалон хуызтæ: дзургæ ныхас; функционалон стильтæ: официалон-хъуыддагон, након, публицистикон; аивадон литературæйы æвзаг.Сæ лексикон, морфологион, синтаксисон миниуджытæ. Стыльты сæйраг жанртæ.

Литературон æвзаг. Литературон æвзаджы нормæтæ. Нормæйы кодификаци.

Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ. Троптæ: эпитет, абарст, метафорæ, олицетворени, перифразæ, аллегор. Стилистикон фигурæтæ: антитезæ, параллелизм, градаци

Æвзагон æмæ лингвистикон (æвзагзонынадон) компетенци æвзæрынгæнæг мидис

4.Æвзаджы тыххæй нумæйаг зонындзинæдтæ

Ирон æвзаг – ирон адæмы национ æвзаг, РЦИ-Аланийы дыууæ паддзахадон æвзагæй иу; Республикæ Хуссар Ирыстоны паддзахадон æвзаг. Æвзаджы ахадзындзинад æхсæнадон царды. Æвзаджы рæзты бастдзинад æхсæнады рæзтимæ.

Нумæйаг æмбарынад æвзæгты хæстæгдзинады тыххæй. Ирон æвзаджы бынат иннæ æвзæгты 'хсæн. Ирон æвзаджы диалекттæ æмæ ныхасыздæхтытæ. Литературон æвзаг, диалект, ныхасыздæхт. Ирон æвзаджы рæзт.

Ирон æвзаджы сæйраг аивгæнæн мадзæлттæ.

Ирон æвзагзонынады историйæ. Ирон æвзагзонынады зынгæ ахуыргæндтæ.

5.Фонетикæ æмæ орфоэпи

Фонетикæ куыд æвзагзонынады хай. Хъæлæсонты системæ. Тыхджын æмæ лæмæгъ хъæлæсонтæ ирон æмæ дыгурон æвзæгты. Хъæлæсонты ивд ныхасы. Æмхъæлæсонты системæ. Раулафтон æмæ æнæраулафтон æвиппайдон æзылангон æмхъæлæсон мыртæ (к,

n, m, ц, ч). Раулаффт бәрәггәнәг дамгъә *гъ (нәгъ, гъе)*. Уәнг. Цавд. Акцентуалон кьордтә.

Орфоэпийы тыххәй әмбарынад. Ирон литературон әвзаджы орфоэпион нормә. Әмхәләсон мыртә *дз, ц, з, с*-йы растдзурынад ирон литературон әмә дыгурон литературон әвзәгты. Уырыссаг әмхәләсонтә әмә хәләсонты растдзурынад әрбайсгә дзырдты.

Әмхәләсон әмә хәләсон мырты ивдзинаәдтә.

Фонетикон әвзәрст.

6.Графикаә

Графикаә куыд әвзагзонынады хай. Мыртә әмә дамгъәты бастдзинад. Дыууә нысанәй амынд мыртә.

7. Морфемикә әмә дзырдарәзт

Морфемикә куыд әвзагзонынады хай. Морфемә куыд дзырды тәккә кьаддәр нысаниуәгджын хай. Морфемәты хуызтә Дзырдаразәг әмә формәаразәг морфемәтә. Разәфтуан, фәсәфтуан куыд дзырдаразәг морфемәтә. Уидаг. Әмуидагон дзырдтә. Мырты ивынад уидаджы. Дзырдтә аразыны хуызтә. Бирәнысаниуәгон әмә омонимон морфемәтә. Ахадгә, әнәахадгә әмә чысылахадгә дзырдаразән фәрәзтә. Предметы әнәххәст кәнә ләмәгъгонд әууәл чи нысан кәны, миногонты ахәм фәсәфтуантә. Морфемәты стилистикон әууәлтә. Бындур әмә кәрон. Афтид кәрон. Уидаг, разәфтуан, фәсәфтуан әмә кәроны хәстә дзырды мидәг. Дзырдты морфемон әвзәрст.

8. Лексикологи әмә фразеологи

Лексикологи куыд әвзагзонынады хай. Дзырд – лексикайы иуәг. Дзырды лексикон нысаниуәг. Иунысаниуәгон дзырдтә. Дзырдты бирәнысаниуәгад. Дзырды комкоммә әмә ахәсгә нысаниуәг. Дзырдты тематикон кьордтә. Әмбарынгәнән дзырдуат.

Синонимтә. Антонимтә. Омонимтә.

Ирон әвзаджы лексикаә йә равзәрдемә гәсгә. Әппәтадәмон дзырдтә. Бындурон ирон дзырдтә. Әндәр әвзәгтәй әрбайсгә дзырдтә. Ирон әвзаджы историон-этимологион дзырдуат.

Ирон әвзаджы лексикаә йә пайдакәнынадмә гәсгә. Активон әмә пассивон лексикаә. Диалектизмтә. Профессионализмтә. Архаизмтә. Историзмтә. Неологизмтә.

Дзырды лексикон әвзәрст.

Фразеологи куыд æвзагзонынады хай. Фразеологион дзырдбæстытæ. Уæгъдибар æмæ æнæуæгъдибар (æнгом æмæ æнæдихгæнгæ) дзырдбæстытæ. Фразеологион синонимтæ, антонимтæ æмæ омонимтæ.

Фразеологион дзырдуат.

9. Морфологи

Морфологи куыд грамматикæйы хай. Ныхасы хæйттæ куыд дзырдты лексикон-грамматикон хуызтæ. Ныхасы хæйтты системæ ирон æвзаджы. Сæрмагонд ныхасы хæйттæ. Номдары, миногоны, нымæцонны, номивæджы, мивдисæджы, фæрсдзырды иумæйаг грамматикон нысаниуæг, морфологион æмæ синтаксисон миниуджытæ. Миногми æмæ фæрссагми куыд мивдисæджы номон формæтæ. Ныхасы хæйтты хицæндзинаedtæ дыгурон литературон æвзаджы.

Æххуысгæнæг ныхасы хæйттæ, сæ хуызтæ нысаниуæгмæ гæсгæ, арæзмæ гæсгæ, синтаксисон фунцитæм гæсгæ.

Æвасхъæртæ æмæ мырфæзмæн дзырдтæ.

Алыхуызон ныхасы хæйтты омоними. Ныхасы хæйтты субстантиваци.

11. Синтаксис

Синтаксис куыд грамматикæйы хай. Дзырдбаст æмæ хъуыдыйад куыд синтаксисы иуæгтæ.

Дзырдбаст. Дзырдбæстыты хуызтæ. Сæйраг æмæ дæлбар дзырдтæ дзырдбасты мидæг. Синтаксисон бастдзинады хуызтæ дзырдбасты мидæг. Дзырдбасты хæйтты æхсæн ахастытæ.

Хъуыдыйæдты хуызтæ загъды нысанмæ æмæ эмоционалон ахуырстмæ гæсгæ. Хъуыдыйады грамматикон бындур. Хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ, сæ загъыны хуызтæ. Загъинаджы хуызтæ.

Хуымæтæг хъуыдыйæдты структурон хуызтæ: дывæрсыг æмæ иувæрсыг, цыбыр æмæ даргъ, вазыгджынгонд æмæ æнæвазыгджынгонд, æххæст æмæ æнæххæст.

Иувæрсыг хъуыдыйæдты хуызтæ. Мивдисæгонд æмæ номон иувæрсыг хъуыдыйæдтæ.

Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ, иртæстгонд уæнгтæ, сидæн, бавæргæ æмæ бахæсгæ арæзтытæ.

Вазыгджын хъуыдыйæдты классификаци. Вазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн синтаксисон ахастытæ æвдисыны мадзæлттæ. Бæттæгджын вазыгджын хъуыдыйæдтæ:

бабæтгæвазыгджын, домгæвазыгджын. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ.

Искæй ныхас зæгъыны мадзæлттæ. Комкоммæ æмæ фæрссаг ныхас.

12. Растфыссынад æмæ пунктуаци

Орфографи куыд раст фыссыны æгъдæутты системæ. Орфограммæйы æмбарынад.

Хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты растфыссынад морфемæты мидæг. Хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты растфыссынад морфемæты æхсæн.

Дзырдтæ иумæ, дефисимæ æмæ хицæнтæй фыссыны æгъдæуттæ. Цыбыргонд дзырты растфыссынад. Стыр æмæ чысыл дамгъæйæ фыссыны æгъдæуттæ. Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын. Орфографион дзырдут.

Орфографион æвзæрст.

Пунктуацийы æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ. Иугай æмæ къайджын æрхæцæн нысæнттæ.

Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады кæрон.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æнæвазыгджынгогд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады: бабæтгæвазыгджын, домгæвазыгджын, æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады бастдзинады цалдæр хуызимæ.

Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы, цитатæимæ ныхасы, диалоджы.

Æрхæцæн нысæнтты фембæлд.

Социокультурон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

Æхсæнад æмæ цардыуаг. Бинонты цардыуаг. Ирон æгъдæуттæ. Хистæр æмæ кæстæры, уазæг æмæ фысымы 'хсæн ахастытæ, хи дарыны уаг. Улæфты рæстæг. Ды æмæ де 'мбæлттæ. Ирон бæрæгбонтæ. Удварны хæзнатæ. Райгуырæн бæстæ. Адæймаг æмæ æхсæнадон цард. Разамынд дæттыны сусæгдзинадтæ. Æфсæддон намыс. Æндæр бæстæты цард. Ирыстоны рагон историйы цаутæ. Ирыстоны баиу Уæрæсеимæ. Ирыстоны паддзахадон арæзт æмæ нысæнттæ. Республикайы социалон-экономикон уавæр. Фæсивæды проблемæтæ нæ рæстæджы.

Æрдз. Нæ алыварс дуне. Адæймаг æмæ æрдз. Афæдзы афонтæ. Космосон тыгъдад. Æрдзы фæзындтæ. Æрдз æмæ адæймаг. Зайæгойты дуне. Ирыстоны хæхтæ æмæ цæугæдæттæ. Уæрæсе, Кавказ æмæ æндæр бæстæты æрдзы хъæздыгдзинадтæ. Мæргътæ

æмæ цæрæгойты цард. Ирыстоны кæмттæ. Ирыстоны æрдзы хъæздыгдзинадтæ. Зæххы къори. Адæймаг æмæ космос. Галактикаейы арæзт.

Ахуырад æмæ фæллой. Ахуыры фыццаг бон. Каникултæ алы рæтты æмæ бæстæты. Ахуыргæнаен чиныг. Боны фæтк. Скъолайы чиныгдон. Скъолайы бæрæгбонтæ. Ахуыргæнаг æмæ скъоладзаутæ. Зындгонд ахуыргæндтæ. Наукæ æмæ ахуырад. Фæллойы ахадындынад адæймаджы царды. Алыхуызон дæсныдтæ. Скъоладзауты æхсæнадон куыст. Ирон литературон æвзаджы равзæрд. Хосгæнаен кæрдæджытæ. Иуæй-иу куыстуæттæ. Ахуырад Уæрæсейы æмæ æндæр бæстæты. Антиконтæ æмæ астæуккаг æнусты ахуыргæндтæ Зæххы тыххæй. Антиконтæ ахуыргæндтæ космосы тыххæй. Цыбыр зонинагтæ зындгонд ахуыргæндты тыххæй. Дунейы адæмты æвзæгтæ. Ирон æвзагзонынады историйæ.

Культурæ. Æвзаг æмæ культурæ. Мадагдон æвзаг. Уырыссаг æвзаг. Ирон æмæ дунейы адæмты культурæ. Ныхасы этикет. Ирон адæмты дзургæ сфæлдыстады уацмыстæ. Ирыстоны цытджын лæгтæ. Уæрæсейы хъæбатыртæ. Адæймаджы удварны миниуджытæ. Къостайы цард æмæ сфæлдыстад. Царциаты диссæгтæ. Ирыстоны рагон цардæй. Адæмон-поэтикон сфæлдыстад. Нарты кадджытæ – ирон адæймаджы удварны кодекс. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты æфсæддон разамонджытæ æмæ хуымæтæг салдæттæ. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты цыртдзæвæнтæ Ирыстоны. Ирон адæмты æгъдæуттæ. Курдиат æмæ аивады тых. Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ. Мадагдон æвзаг. Спорт æмæ Олимпæг хъæзтытæ. Зындгонд ирыстойнаг спортсментæ. Спорт æмæ физкультурæйы ахадындынад царды.

Ныхасы культурæ. Ирон национ культурæ: нывкæнынад, музыкалон аивад, киноаивад. Ирыстоны намысы лæгтæ. Дунейы адæмты музыкалон культурæ. Нырыккон музыкаейы стильтæ. Зындгонд музыканттæ æмæ музыкалон къордтæ.

Сæйраг домæнтæ 10-æм къласы скъоладзауты зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм

Скъоладзаутæ хъуамæ зоной:

- хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты хицæндзинæдтæ, сæ растдзурынад;
- æрбайсгæ дзырдты растдзурынад;
- цавды æгъдæуттæ;
- дзырдтæ сæ мидисмæ, нысаниуджытæм æмæ тематикон къордтæм гæсгæ цавæртæ сты, уый;
- дзырдты семантикон æмæ стилистикон къордтæ;
- уæгъдибар æмæ æнæуæгъдибар дзырdbæстытæ;
- фразеологион синонимтæ æмæ антонимтæ;
- фразеологион иуæгты стилистикон миниуджытæ;
- этикетон ныхасы формулæты тематикæ æмæ æвзагон арæзт;
- дзырды арæзт æмæ дзырдарæзæн мадзæлттæ;
- ныхасы хæйтты сæйраг грамматикон миниуджытæ;
- орфографион æмæ пунктуацион æгъдæуттæ;
- литературон æмæ диалектон ныхас;
- æмбарындтæ: фысгæ æмæ дзургæ ныхас, ныхас кæныны сферæтæ, монолог æмæ диалог;
- диалогон ныхас монологон ныхасæй иртасын;
- литературон æмæ стилистикон нормæтæ;
- лексикон-грамматикон стилистикон мадзæлттæ;
- текстты хуызтæ;
- ныхасы стильтæ æмæ сæ ’взагон миниуджытæ;
- ирон æмæ дыгурон æвзæгты иуæй-иу лексикон-грамматикон хицæндзинæдтæ.

Скъоладзаутæ хъуамæ арæхсой:

- хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæй сæ миниуджытæм гæсгæ пайда кæнынмæ;
- дзырдтæ æмæ дзырдты къордты цавд раст æвæрын æмæ дзурынмæ;
- дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты алы хуызтæй ныхасы уавæрмæ гæсгæ пайда кæнынмæ;
- фразеологион здæхтытæй пайда кæнынмæ;
- алыхуызон дзырдарæзтон мадзæлтты фæрцы хъæугæ дзырдтæ аразынмæ;
- дзырдтæн сæ грамматикон формæтæ хынцгæйæ, дзырdbæстытæ, хъуыдыйæдтæ æмæ алыхуызон тексттæ аразынмæ;
- ныхасы темæ æмæ нысанмæ гæсгæ диалогтæ аразын æмæ сæ пайда кæнынмæ;
- ныхасы æмæ æвзаджы стильтæ кæрæдзийæ хицæн кæнынмæ;
- этикетон формулæтæй ныхасы уавæрмæ гæсгæ пайда кæнынмæ;
- фарстæн раст дзуапп æвзарынмæ;
- ныхас дарддæр хæццæ кæнынмæ;
- диалоджы стереотипон æвзагон мадзæлттæй пайда кæнынмæ;
- диалогон ныхасæй монологон ныхас аразынмæ;
- бæлвырд темæйæ быцæу ныхас аразынмæ;
- текст пунктуацийы æгъдæуттæм гæсгæ æвзарынмæ;
- литературон ныхас диалектон æмæ æндæр ныхасæй иртасынмæ;
- текстты темæ (дæлтемæтæ) æмæ идейæ бæрæг кæнынмæ, пылан ын аразынмæ æмæ йæ уыцы пыланмæ гæсгæ фыссынмæ (дзурынмæ);
- текстты темæ æмæ дæлтемæтимæ баст дзырдты къордтæ амоннынмæ;
- текстты цы стилистикон мадзæлттæ ис, уыдон иртасын æмæ сын сæ хæстæ æмбарын кæнынмæ;
- дзырдтæ æмæ æнгом дзырdbæстытæй сæ лексикон, грамматикон æмæ стилистикон нысаниуджытæм гæсгæ пайда кæнынмæ;
- тексттæ алыхуызон стильтæм гæсгæ аразынмæ;
- текст кæронмæ фыссынмæ, сæргонд ын хъуыды кæнынмæ;

- рефераттæ, хъусынгæнинагтæ, докладтæ, гыццыл сочиненитæ цæттæ кæнынмæ;
- текст мидисджын хæйттыл дих кæнынмæ;
- текст мидисæй хатдзæгтæ кæнынмæ;
- алыхуызон рæдыдтытæ раст кæнынмæ;
- хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты, комкоммæ ныхасы æрхæцæн нысæнттæ раст æварынмæ;
- этикетон формулæтæ æмæ æвзагон штамптæй ныхасы уавæрмæ гæсгæ пайда кæнынмæ;
- алыхуызон æвзæрстытæ кæнынмæ.

Тематикон пълан 10 къл. (къуыри 1 сах., æдæппæтæй 34 сах., уыдонæй 3 сах. – контролон куыстытæ)

Урочы номыр	Темæ	Урочы мидис	Скъоладзауты архайды хуызты характеристкæ
8-9 кълæсты синтаксисæй рацыд æрмæг фæлхат кæнын (12 сах.)			
1.	1.	Дзырдбаст	Дзырдбасты тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Дзырдбасты тыххæй раиртæстытæн анализ кæнын. Дзырдбаст, дзырд æмæ хъуыдыйады сæйраг миниуджытæ бæрæг кæнын. Тексты алыхуызон дзырдбæстытæ агурын æмæ сæ рафыссын. Дзырдбаст дзырдимæ æмæ хъуыдыйадимæ барын æмæ хатдзæгтæ кæнын. Схемамæ гæсгæ дзырдбæстытæ æвзарын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаг. Скъуыддзаг Хаджеты Т. Æмдзæвгæ «Ме ‘взаг»-æй. Цыбыр текст академик А.М. Шегрены тыххæй*.	Æмдзæвгæйы мидисыл æрныхас кæнын, хи хъуыдытæ дзурын. Раст хъуыды бæрæг кæнын æмæ йæ аргументтæй фидар кæнын. Генеалогийон бæласы нывмæ гæсгæ ирон æвзаджы тыххæй дзурын, йæ бынат ын индоевропæйаг æвзагты æхсæн бæрæг кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.

2.	2. Дывæрсыг хъуыдыйад	Дывæрсыг хъуыдыйады æмбарынад. Дывæрсыг хъуыдыйады хуызтæ: цыбыр, даргъгонд. Хуымæтæг хъуыдыйæдты хуызтæ загъды нысанмæ гæсгæ. Хъæрон æмæ æнахъæрон хъуыдыйæдтæ. Сæйрат загъыны фæрæзтæ. Загъинаджы хуызтæ. Комкоммæ æмæ фæрссаг æххæстгæнæнтæ. Æрхæцæн нысæнттæ дывæрсыг хъуыдыйады.	Агурын тексты дывæрсыг хъуыдыйæдтæ амынд миниуджытимæ. Дывæрсыг хъуыдыйæдты арæзт æвзарын æмæ хатдзæгтæ кæнын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрын æмæ пунктограммæтæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдтæ дарддæр ахæццæ кæныны æмæ дывæрсыг хъуыдыйады тыххæй ныхас кæнын. Дывæрсыг хъуыдыйад æвзарын. Таурæгъон, фарстон æмæ разæнгардгæнæн хъуыдыйæдты структурæйæн анализ кæнын æмæ раст хатдзæгтæм æрцæуын. Хъуыдыйады хуыз загъды нысанмæ гæсгæ ивын. Загъинаджы хуызтæ фæлхат кæнын. Æххæстгæнæны тыххæй раиртæст кæсын. Абарын цыбыр номивджытæй загъд æххæстгæнæнты бынат хъуыдыйады ирон æмæ дыгурон диалектты.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æмхъæлæсонты къордты растфыссынад: орфограммæ æмхъæлæсонты ассимиляци	Ивгъуыд афоны мивдисджыты растфыссынад æмбарын кæнын. Дзырдтæн фонетикон анализ кæнын, орфограммæтæ бамбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Ирон æвзаг. Цыбыр текст академик Вс.Ф. Миллеры тыххæй*. Текст «Ирон æвзаг» - проф. Тахъазты Х. наукон уацæй скъуыддзаг.	Текст бакæсын æмæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты стиль бæрæг кæнын æмæ аргументтæ хæссын. Тексты иу хай æндæр стилай ныффыссын æмæ йын анализ скæнын. Амынд дзырдтæ синонимтæй ивын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын. Фæрстыты хуызы тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Конспекты мидис æмæ арæзты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йæ æвзарын.

			Тексты конспект фыссын.
3. 3.	Иувærсыг хъуыдыйæдтæ	Иувærсыг хъуыдыйæдты æмбарынад. Сæ мидисон æмæ структурон миниуджытæ. Иувærсыг, дывærсыг æмæ æнæххæст хъуыдыйæдты абарст. Мивдисæгон иувærсыг хъуыдыйæдтæ. Бæлвырдцæсгомон иувærсыг хъуыдыйæдтæ. Æбæлвырдцæсгомон иувærсыг хъуыдыйæдтæ. Иумæйагцæсгомон иувærсыг хъуыдыйæдтæ.	Иувærсыг æмæ дывærсыг хъуыдыйæдтæ барын. Иувærсыг æмæ æнæххæст хъуыдыйæдтæ барын. Радзурын иувærсыг, дывærсыг æмæ æнæххæст хъуыдыйæдты мидис æмæ арæзты хзицæндзинæдты тыххæй. Лæвæрд фразætæй (миниуджыты бæрæггæнæнтæй) пайда кæнгæйæ, раиртæстытæ саразын æмæ сæ ныффыссын. Тексты иувærсыг хъуыдыйæдтæ агурын. Сæ хуыз сын бæрæг кæнын. Иувærсыг хъуыдыйæдтæ схемæмæ гæсгæ æвзарын. Иувærсыг хъуыдыйæдты хуызты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йын анализ кæнын. Иувærсыг хъуыдыйæдтæй дывærсыг хъуыдыйæдтæ аразын, цы ивддзинæдтæ æрцыдис, уыдон æргом кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты растфыссынад.	Мивдисджытæ хъæугæ цæсгомон формæты æвæрын. Мивдисджыты растфыссынад æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны паддзахадон арæст. Цыбыр текст Ирыстоны тырыса æмæ гербы тыххæй*. Диалог Ирыстоны паддзахадон нысæнтты тыххæй*. Джыккайты Ш. æмдзæвгæ «Лидзæгæн»	Ирыстоны тырыса æмæ гербы тыххæй текст кæсын, ног информаци дзы агурын. Тексты мидисыл ныхас кæнын. Ирыстоны паддзахадон нысæнтты тыххæй диалог рольтæм гæсгæ кæсын. Диалогон ныхасы миниуджытæ бæрæг кæнын. Æмдзæвгæ бакæсын æмæ сæргонд æмбарын кæнын. Æмдзæвгæйы темæ æмæ идейæ æмбарын кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.
3. 4.	Иувærсыг хъуыдыйæдтæ	Æнæцæсгомон иувærсыг хъуыдыйæдтæ. Номхуындон иувærсыг хъуыдыйæдтæ.	Иувærсыг номхуындон хъуыдыйæдты мидисон æмæ структурон хицæндзинæдты тыххæй дзурын. Тексты иувærсыг хъуыдыйæдтæ агурын. Иувærсыг номхуындон хъуыдыйæдтæй фысгæ ныхасы пайда кæнын (пылан аразын).

			Иувæрсыг хъуыдыйдтæй дзургæ ныхасы пайда кæнын. Æмдзæвгæйы иувæрсыг номхуындон хъуыдыйæдтæ арын æмæ сын сæ мидис бæрæг кæнын. Иувæрсыг хъуыдыйæдтæ рафыссын æмæ сæйраг уæнджы миниуджытæ бæрæг кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æмхъæлæсонты къордты растфыссынад. Дзырдарæзтон æвзæрст. Ныхасы хæйтты морфологион миниуджытæ æмæ синтаксисон функцитæ.	Текстæй скъуыддзаг фыссын, цухгонд дамгъæтæ æвæргæйæ. Цухгонд дамгъæтимæ дзырдты растфыссынад бæрæг кæнын. Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Дзырдарæзтон схемæтæ аразын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Ирыстоны паддзахадон арæзт. Текст «Ирыстоны паддзахадон арæзт»* Цомайты Р. Æмдзæвгæ «Мæ Ирыстон» Хъодзаты Æ. Æмдзæвгæ «Чысыл урс къæбыс»	Текст бакæсын, сæйраг информаци хицæн кæнын. Алы абзацы дæр сæйраг хъуыды æвдисæг хъуыдыйад арын. Фæрстытæн дзуапп дæттын. Ирыстоны паддзахадон арæзтмæ хи цæстæнгас æвдисын. Тексты мидис дзурын. Тексты конспект кæнын. Конспекты хуызты тыххæй уацимæ зонгæ кæнын. Конспекты хуызты тыххæй дзурын.
4. 5.	Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ	Æмхуызон уæнгты æмбарынад. Æмхуызон æмæ алыхуызон бæрæггæнæнтæ. Цыбыр æмæ даргъгонд æмхуызон уæнгтæ. Бæттæгтæ æмхуызон уæнгтимæ. Æрхæцæн нысæнттæ æмхуызон уæнгтимæ. Иугæнæг дзырдтæ, сæ бынат хъуыдыйады æмæ æрхæцæн нысæнттæ иугæнæг дзырдтимæ.	Æмхуызон уæнгты æмбарынад фæлхат кæнын. Æмхуызон уæнгты тыххæй наукон уацы хицæн абзацтæ кæсын æмæ сæ, кæрæдзи фæдыл раст равæргæйæ, æххæст текст аразын. Раиртæсты тезистæм хъæугæ дæнцæгтæ æвзарын. Раиртæсты пункттыл ныхас кæнын. Тексты хъуыдыйæдтæ æмхуызон уæнгтимæ агурын æмæ сæ фыссын. Æмхуызон уæнгтимæ хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнттæ æвæрын æмæ сæ æмбарын кæнын. Æмхуызон уæнгтæй дзургæ ныхасы пайда кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйтты морфологион миниуджытæ æмæ синтаксисон	Æмхуызон уæнгтæ цавæр ныхасы хæйттæй загъд сты, уый бæрæг кæнын. Ныхасы хæйтты грамматикон формæтæ бæрæг кæнын.

5.	6.	Хъуыдыйады иртæстгонд уæнгтæ	функцитæ хъуыдыйады синтаксисон анализ.	
			<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны индустри Публицистикон текст «Социалон-экономикон райрæзтæн» (газет «Рæстдзинад»-æй) Публицистикон текст «Зæрæмæджы ГЭС: куыстыгæ фæрæвдздæр сты» (газет «Рæстдзинад»-æй)	Тексты стиль бæрæг кæнын. Публицистикон стили миниуджытыл нихас кæнын. Хицæн абзацтæй æххæст текст аразын, абзацтæ кæрæдзи фæдыл раст æвæргæйæ. Тексты мидисмæ фæрстыгæ дæттын. Фæрстыгæм гæсгæ тесты мидис дзурын.
			Иртæстгонд уæнгты æмбарынад. Уæнгтæ иртасыны уавæртæ. Миногмион здæхт. Æрхæцæн нысæнтгæ миногмион здæхтимæ. Миногонтæй загъд иртæстгонд уæнгтæ. Æмхасæн. Фæрссагмион здæхтыгæ. Абарстон здæхтыгæ. Бæлвырдгæнæг уæнгтæ.	Иртæстгонд уæнгты тыххæй наукон уац кæсын æмæ йын йæ мидис æвзарын. Тексты иртæстгонд уæнгтæ агурын æмæ сын сæ хуыз бæрæг кæнын. Тексты иу хайæн анализ кæнын, хъуыдыйæдты хуыз бæрæг кæнын. Иртæстгонд уæнгтимæ хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтгæ æвæрын. Иртæстгонд уæнгтимæ хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтгæ æмбарын кæнын. Фæрстыгæм гæсгæ иртæстгонд уæнгты тыххæй дзурын.
			<i>Фæлхат кæнын</i> Хауæнты кæрæтты растфыссынад. Æмхъæлæсонты кæрæтты растфыссынад. Æмхуызон æмæ алыхуызон бæрæггæнæнтæ. Орфографион æвзæрст. Дзырдарæзтон æвзæрст.	Текстæй скъуыддзаг фыссын, цухгонд дамгъæтæ æвæргæйæ. Бæрæггонд дзырдты орфограммæтæ æмбарын кæнын. Тексты агурын хъуыдыйæдтæ æмхуызон æмæ алыхуызон бæрæггæнæнтæ. Дзырдтæ сæ арæзмæ гæсгæ æвзарын.
			<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны индустри Текст Цæгат Ирыстоны æмæ Хуссар Ирыстоны индустриалон куыстуæтты тыххæй*.	Текст кæсын æмæ йын йæ мидисмæ фæрстыгæ дæттын. Сæйраг хъуыды æвдисæг хъуыдыйад бæрæг кæнын. Тексты пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ дзурын тексты сæйраг мидис. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ

			зæрдыл бадарын.
6.	7.	Бавæргæ æмæ бахæсгæ арæзтытæ. Сидæн	Бавæргæ арæзтыты хуызтæ сæ арæзмæ гæсгæ. Бавæргæ арæзтыты хуызтæ сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Бахæсгæ арæзтытæ, сæ бынат хъуыдыйады мидæг. Сидæны æмбарынад. Сидæнты хуызтæ сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Сидæнты хуызтæ сæ арæзмæ гæсгæ. Сидæнтæ тыхджындæргæнæг хайыгтимæ.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хъуыдыйады иртæстгонд уæнгтæ. Дзырдты морфологион æвзæрст. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг хъуыдыйады.	Бавæргæ арæзтыты мидис æмæ арæзт æвдисæг табицæ хъæугæ дæнцæгтæй æххæст кæнын. Бавæргæ арæзтыты раиртæст аразын. Бахæсгæ арæзтытыты тыххæй раиртæст аразын. Хицæн тезистæй базонын, ныхас цавæр синтаксисон иуæгыл цæуы, уый. Лæвæрд хъуыдыйæдты фæрцы сидæны тыххæй раиртæст аразын. Цыбыр текстты сидæнтæ агурын æмæ сын характеристика дæттын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирыстоны индустри Цыбыр скъуыддзæгтæ Хетæгкаты Къ., Джыккайты Ш., Хъодзаты Æ., Бестауты Г. æмдзæвгæтæй. Цыбыр скъуыддзæгтæ адæмон аргъау æмæ таурæгътæй, Коцойты А., Гæдиаты С., Беджызаты Ч. Радзырдтæй.	Агурын текстты хъуыдыйæдтæ иртæстгонд уæнгтимæ æмæ уæнгтæ иртасыны уавæртæ æмбарын кæнын. Синтаксисон æвзæрст кæнын. Хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Дзырды морфологион анализ кæнын.
7.	8.	Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйад	Æххæст кæнын тестон хæслæвæрдтæ æмæ бæрæг кæнын бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады миниуджытæ. Дзуæппыты фæрцы бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады æмбарынад дæттын. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады тыххæй монолог – цыбыр наукон хъусынгæнинаг аразын.

		бастдзинады фæрæзтæ. Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн ахастытæ. Æрхæцæн нысæнттæ бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады.	Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйад схемæмæ гæсгæ æвзарын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хъæлæсонты растфыссынад. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад. Дзырдарæзт суффиксты фæрцы. Комкоммæ æмæ контекстон антонимтæ.	Цухгонд дамгъæтæ æвæрын æмæ текст раст фыссын. Дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Бæлвырд модельмæ гæсгæ дзырдтæ аразын. Комкоммæ æмæ контекстон антонимтæ бæрæг кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Дунейы адæмты музыкалон культурæ Текст рок-музыкайы тыххæй.* Зындгонд музыканты сфæлдыстад.* Скъуыддзаг Нарты кадджытæй фæндыры фæзынды тыххæй. Скъуыддзаг «Нарти ацæмæзи зар»-æй. Тугъанты Махарбеджы ныв «Сырдон». Текст алыхуызон музыкалон стильты тыххæй: фолк, кантри, блюз, рок-н-ролл.*	Тексты ног информации бæрæг кæнын. Тезисты æмбарынад кæсын. Хуызæгмæ гæсгæ тексты тезистæ фыссын. Пъланмæ гæсгæ цыбыр уац фыссын. Дыгурон таурæгъæй скъуыддзаджы æнæзонгæ дзырдтæ арын, сæ нысаниуджытæ дзырдуаты фæрцы бæрæг кæнын. Тексты сæйраг архайæджы тыххæй дзурын. Тексты жанр æмæ стиль бæрæг кæнын.
8.	9.	Домгæвазыгджын хъуыдыйад	
		Домгæвазыгджын хъуыдыйады абарст бабæтгæвазыгджын æмæ æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйадимæ. Бастдзинады фæрæзтæ домгæвазыгджын хъуыдыйады.	Текстæй вазыгджын хъуыдыйæдтæ фыссын, сæ миниуджытæ æмбарын кæнын. Бабæтгæвазыгджын, домгæвазыгджын æмæ æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдты мидисон æмæ структурон хицæндзинаæдтæ кæрæдзиуыл барын. Вазыгджын хъуыдыйæдты графикон схемæтæ кæнын æмæ сæ миниуджыты тыххæй дзурын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады	Æрхæцæн нысæнтты аваæрд æмбарын кæнын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ фæлхат кæнын: хъуыдыйæдты бавæргæ арæзтытимæ, иртæстгонд уæнгтимæ.
		<i>Ныхасы рæст</i> Дунейы адæмты æвзæгтæ Хъодзаты Æ. Æмдзæвгæ «Ирон дзырд»	Æмдзæвгæты темæ æмæ идейæ бæрæг кæнын. Тексты лексикон-стилистикон анализ кæнын. Текстæн сæргонд æвзарын.

		Багъарати С. Ёмдзæвгæ «Къуæтти» Ахуырадон текст дунейы адæмты æвзæгты тыххæй.*	Тексты мидисимæ баст хæслæвæрдтæ æххæст кæнын. Аннотацийы раиртæст æмæ хуызæг кæсын. Хуызæгмæ гæсгæ текстæн аннотаци фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.	
9.	10.	Домгæвазыгджын хъуыдыйад	Домгæвазыгджын хъуыдыйады æмбарынад. Уæлæмхæст хъуыдыйæдты хуызтæ. Синтаксисон бастдзинады фæрæзтæ домгæвазыгджын хъуыдыйады. Синтаксисон ахастыгæ домгæвазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн. Бæттæгтæ æмæ бæттæг дзырдтæ. Æмбарынгæнинаг (æмахастон) дзырдтæ. <i>Фæлхат кæнын</i> Дзырдты растфыссынад фæсæфтуантимæ. Æмхъæлæсонты къордты растфыссынад. Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ. <i>Ныхасы рæзт</i> Дунейы адæмты æвзæгтæ Цыбыр текст иу æвзагыл дзурæг хицæн	Таблицæйы мидис æвзарын æмæ йæ хъæугæ терминтæй æххæст кæнын Таблицæйы мидисыл ныхас кæнын. Таблицæмæ гæсгæ домгæвазыгджын хъуыдыйады миниуджытæ ранымайын. Таблицæйæ пайда кæнгæйæ, аразын монолог – цыбыр наукон хъусынгæнинаг домгæвазыгджын хъуыдыйады тыххæй. Агурын тексты домгæвазыгджын хъуыдыйæдтæ алыхуызон уæлæмхæст хæйттимæ. Хуымæтæг хъуыдыйæдтæй аразын домгæвазыгджын хъуыдыйæдтæ алыхуызон уæлæмхæст хæйттимæ. Схемæмæ гæсгæ домгæвазыгджын хъуыдыйад æвзарын. Хъуыдыйæдтæн графикон схемæтæ аразын. Дзургæ æмæ фысгæ ныхасы домгæвазыгджын хъуыдыйæдтæй. Пайда кæнын. Дзырдты арæзт æвзарын, орфограммæтæ амонын, дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Фæлхат кæнын й-йы фæзынд уидаг æмæ фæсæфтуаны æхсæн. Хъуыдыйад вазыгджын кæныны мадзæлттæ ранымайын. Тексты вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ арын. Хъуыдыйæдтæ вазыгджын кæныны мадзæлттæ амонын. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ арын, æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Иу æвзагыл чи дзуры, ахæм хицæн адæмты тыххæй радзыр аразын. Тексты мидис уæрæхдæр кæнын, ног информац йæм

		адæмты тыххæй.*	æфтауын. Аразын диалог урокты æрмæгмæ гæсгæ. Диалог хъæугæ репликатæй æххæст кæнын, рольтæм гæсгæ йæ кæсын.
10.	11.	Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад хæйтты бастдзинады фæрæзтæ. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад хæйтты æхсæн ахастытæ. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ æхгæд æмæ гом структураимæ.	Бабæтгæвазыгджын , домгæвазыгджын, æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдты миди сæмæ арæзт кæрæдзиуыл барын æмæ æмæ хатдзæгтæ кæнын. Алыхуызон вазыгджын хъуыдыйæдты бастдзинады фæрæзтæ бæрæг кæнын. Алыхуызон вазыгджын хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæргæйæ, текст фыссын. Раиртæстмæ гæсгæ æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Тексты æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ æхгæд æмæ гом структураимæ арын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Бабæтгæвазыгджын хъуыдыйад. Домгæвазыгджын хъуыдыйад. Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады. Синонимтæ. Антонимтæ.	Бабæтгæвазыгджын æмæ домгæвазыгджын хъуыдыйæдты хицæндзинад æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйадæй амонын. Домгæвазыгджын æмæ бабæтгæвазыгджын хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Синонимикон рæнхъы уæнгты хицæндзинадтæ æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Наука Цыбыр цымыдисаг хъусынгæнинæгтæ XX æнусы зындгонддæр ахуыргæндты тыххæй: Э. Дженнер, Р. Фултон, Ф. Месмер, А. Эйнштейн*.	Тексты ног информаци хицæн кæнын. Текстæн сæргонд дæттын æмæ сæргонды æвзæрст æмбарын кæнын. Тексты мидисыл нихас кæнын. Тексты мидисимæ баст хæслæвæрдтæ æххæст кæнын. Уац фыссыны æгъдæуттимæ зонгæ кæнын. Урочы æрмæгæй пайда кæнгæйæ, газетмæ уац фыссын нырыккон наукайы æнтыстыты тыххæй.
11.	12.	Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйад хæйтты бастдзинады фæрæзтæ.	Тексты æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ арын æмæ сæ фыссын.

	хъуыдыйад	Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ гом æмæ æхгæд структураимæ.	Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæн характеристикаæ дæттын, сæ мидисон æмæ структурон миниуджытæ бæрæг кæнын. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдты хæйтты æхсæн синтаксисон ахастытæ бæрæг кæнын. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæ схемæмæ гæсгæ æвзарын.
		Фæлхат кæнын Вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ.	Текстæй хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйæдтæ фыссын. Хъуыдыйад вазыгджын кæныны мадзæлттæ бæрæг кæнын Вазыгджынгонд хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æвзарын. Амынд дзырды морфологион анализ кæнын.
		Ныхасы рæст Наукаæ Ахуырадон текст номдзыд ахуыргонд Пифагоры тыххæй.*	Тексты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Алы абзацы дæр сæйраг хъуыды æвдисæг дзырдбаст кæнæ хъуыдыйад арын. Тексты пылан аразын. Пыланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Текстмæ гæсгæ полилог аразын. Инсценировкайы архайын. Дзургæ ныхасы æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйæдтæй пайда кæнын.
12.	13.	Контролон куыст	
Синтаксис (5 сах.)			
13.	14.	Бирæхайон вазыгджын хуыдыйад	Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйады æмбарынад. Синтаксисон бастдзинады хуызтæ бирæхайон вазыгджын хъуыдыйады. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдты графикон схемæтæ.
			Текстæй хъуыдыйæдтæ æртæ æмæ фылдæр грамматикон бындуртимæ фыссын. Хъуыдыйæдты хæйтты æхсæн бастдзинады хуызтæ æмæ фæрæзтæ бæрæг кæнын. Вазыгджын хъуыдыйады графикон схемæтæ кæнынмæ арæхсын. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдты тыххæй раиртæстимæ зонгæ кæнын.

			раиртæсты мидис æвзарын
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æмхæлæсонты къордты растфыссынад. Хæлæсонты растфыссынад дзырды райдайæны.	Раст кæнын орфографион рæдыдтытæ, амонын орфограммæтæ æмæ æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад. Æмбæлгæ орфографион æгъдау дзурын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ахуырад дунейы алы бæстæты Текст алы бæстæты ахуырадон системæты тыххæй: АИШ-ы, Японы.*	Ахуырадон текст кæсын, алы бæстæты ахуырадон системæтæ кæрæдзиуыл барын. Дыууæ бæстæйы ахуырадон системæты миниуджыты тыххæй хи хъуыдытæ зæгъын. Тексты план фæрстыты хуызы сараызн. Тексты тезистæ фыссын. Текстты мидисмæ гæсгæ хицæн бæстæты ахуырадон системæты миниуджытæ барын æмæ табицæ аххæст кæнын. Нырыккон ахуырады проблемæты тыххæй ныхас кæнын.
14. 15.	Бирæхайон вазыгджын хуыдыйад	Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ бабæтгæ æмæ домгæ, домгæ, бабæтгæ æмæ æнæбæттæг, æнæбæттæг æмæ бабæтгæ, æнæбæттæг æмæ домгæ бастдзинæдтимæ.	Лæвæрд хуымтæг хъуыдыйæдтæй бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæ аразын. Анализ кæнын бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдтæн. Æмбарын кæнын æрхæцæн нысæнтты æвæрд. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдты схемæтæ кæнын. Уынын бирæхайон вазыгджын хъуыдыйады хицæндзинад иннæ вазыгджын хъуыдыйæдтæй.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрбайсгæ дзырдты растфыссынад Ныхасы хæйттæ Вазыгджын хъуыдыйæдтæ.	Иртасын æрбайсгæ дзырдтæ. Æрбайсгæ дзырдты растфыссынады тыххæй раиртæст дзурын. дзырдтæ ныхасы хæйттæм гæсгæ хицæн къордтыл дих кæнын. Ныхасы хæйтты категориалон миниуджытæ зонын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Ахуырад дунейы алы бæстæты Цыбыр текст Англисы ахуырадон системæйы тыххæй.*	Англисы æмæ Уæрæсейы ахуырадон системæты хицæн мниуджытæбарын. Англисы астауккаг ахуырады тыххæй дзурын. æмдзæвгæтæй скъуыддзæгтæ кæсын æмæ уацмысты темæ

		Скъуыддзæгтæ æмдзæвгæтæй «Сидзæргæс» (Хетæгкаты Къ.), «Мæ рагуалдзæг» (Малиты В.), «Ирон æвзаг» (Хъодзаты Æ.), «Æрцыдис ахæм рæстæг» (Джыккайты Ш.), «Куывд» (Цомайты Р.).	æмæ идейæ бæрæг кæнын. Амынд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хицæн ис авторты лирикон хъайтарты миниуджыты тыххæй дзырын.	
15.	16.	Комкоммæ ныхас	Комкоммæ ныхасы æмбарынад. Комкоммæ ныхас æмæ авторы ныхас. Хъуыдыйæдты арæст комкоммæ ныхасимæ. Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасимæ хъуыдыйæдты. Хъуыдыйæдты пунктуацион схемæтæ. Фæлхат кæнын Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйæдты. Ныхасы рæст Зæххы къори Ахырадон текст Зæххы къорийы тыххæй.*	Комкоммæ ныхасы тыххæй зонындзинæдтæ зæрдыл лæууын кæнын. Комкоммæ ныхасы арæст æвзарын. Комкоммæ ныхасимæ хъуыдыйæдты пунктуацион схемæтæ аразын. Пунктуацион арæхстдзинæдтæ фидар кæныны фæлтæрæнтæ æххæст кæнын. Алыхуызон хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Раст кæнын рæдыдæй æвæрд æрхæцæн нысæнттæ. Бæрæг кæнын тексты темæ æмæ идейæ. Хицæн кæнын тексты сæйраг информаци. Дзуапп дæттын тексты мидисимæ баст фæрстытæн. Кæрæдзи фæдыл раст æвæрын абзацтæ æмæ аразын æххæст текст. Тексты бындурыл аразын полилог, архайын инсценировкæйы. Комкоммæ ныхасы хуызы ахуыргонды монолог фыссын .
16.	17.	Фæрссаг ныхас	Фæрссаг ныхасы æмбарынад. Фæрссаг ныхасы арæст. Бастдзинады фæрæзтæ фæрссаг ныхасы. Фæрссаг æмæ комкоммæ ныхасы миниуджыты абарст. Фæрссаг ныхасы арæзты хицæндзинæдтимæ зонгæ кæнын. фæрссаг ныхасы миниуджыты тыххæй наукон уац-раиртæст кæсын æмæ йын анализ кæнын. Хæссын æндæр дæнцæгтæ фæрссаг ныхасы раиртæстæн. Барын комкоммæ æмæ фæрссаг ныхасы миниуджытæ, скæнын хатдзæгтæ. Раст кæнын рæдыдтытæ фæрссаг ныхасы арæзты. Комкоммæ ныхас ивын фæрссаг ныхасæй, æвзарын мидисон æмæ структурон ивддзинæдтæ.	

		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады комкоммæ ныхасимæ. Вазыгджын дзырдты арæзт æмæ растфыссынад.	Амонын тексты цухгонд æрхæцæн нысæнттæ. Æххæс т кæнын цухгонд æрхæцæн нысæнттæ æмæ фыссын текст. Дзурын вазыгджын дзырдты арæзты тыххæй. Æвзарын вазыгджын дзырдты арæзт, ссарын орфограммæтæ, æмбарын кæнын дзырдты растфыссынад.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Зæххы къори Скъуыддзаг таурæгъæй «Авд хойы». Скъуыддзаг Гарданти М. уацæй «Зæнхи тумбул».	Кæсын таурæгъæй скъуыддзаг, барын ын йæ мидис æндæр фольклорон уацмыстимæ æрвон буæртты тыххæй. Фæлтæраены тексты арын ныхасы темæимæ баст ног информации. Хи ныхæстæй дзурын рагон астрономты цæстæнгас дунейы арæзтмæ. Æмбарын дыгурон тексты сæйраг мидис. Лæвæрд дзырдтæй пайда кæнгæйæ, бафæлварын дыгурон тексты мидис иронау радзурын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.
17. 18.	Цитатæ	Цитатæйы æмбарынад. Цитатæ аразыны æгъдæуттæ. Æрхæцæн нысæнттæ цитатæимæ. Цитатæйы бынат хъуыдыйады. Цыбыргонд цитатæ.	Цитатæ фыссыны æгъдæуттимæ зонгæ кæнын. Цитатæйы арæзты æгъдæуттæ кæсын æмæ æмбарын. Цитатæйы арæзты тыххæй æгъдæуттæн æндæр дæнцæгтæ хæссын æмæ сæ æмбарын кæнын. Алыхуызон цитатæтæ фыссыныл фæлтæрын. Цитатæты арæзты рæдыдтытæ раст кæнын æмæ сæ амонын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты.	Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæм ис, ахæм тексты æрхæцæн нысæнттæ раст æвæрын æмæ сæ æмбарын кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Зæххы къори Ахуырадон текст зæххы атмосферæ æмæ экологийы тыххæй.* Скъуыддзаг Джыккайты Ш. уацæй Байаты Г. тыххæй. Скъуыддзаг Мамиаты И. уацæй	Скъоладзауы докладæй скъуыддзаг кæсын æмæ йын аргъ кæнын. Скъоладзауы доклады ног информации хицæн кæнын. Доклады текстмæ гæсгæ полилог аразын æмæ йæ рольтæм гæсгæ дзурын. Тексты жанр æмæ стиль бæрæг кæнын æмæ йæ миниуджытæ нымайын.

		Джусойты Н. тыххæй.	
Стилистика (13 сах.)			
18.	19.	Æвзаджы аивадон- нывгæнæн мадзæлттæ	Стилистика куыд æвзагзонынад хай. Стилистикæйы нысан æмæ предмет. Стилистикон мадзæлттæ. Эпитет. Абарст. Персонификаци <i>Фæлхат кæнын</i> Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдтæ. Æрбайсгæ дзырдтæ. Терминтæ. Фразеологизмтæ <i>Ныхасы рæст</i> Хуры системæ Ахуырадон тексттæ Хуры системæйы тыххæй (Сиукъаты Н. чиныг «Дуне нæ алфамблай»-мæ гæсгæ)
			Стилистикæйы тыххæй зонындзинадтæ зæрдыл лæууын кæнын. Сæйраг стилистикон мадзæлттæ нымайын. Стилистикон мадзæлттæ дæнцæгтæ хæссынмæ арæхсын. Стилистикон мадзæлтты тыххæй раиртæст кæсын, йæ мидис ын æвзарын. Стилистикон мадзæлтты æмбарынад зонын. Стилистикон мадзæлттæ кæрæдзийæ хицæн кæнын (Тексты аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ агурын æмæ сæ æмбарын кæнын. Текстæн схемæмæ гæсгæ лексикон-фразеологион анализ кæныныл ахуыр кæнын. Иунысаниуæгон æмæ бирæнысаниуæгон дзырдты хицæндзинадтæ зонын. Бирæнысаниуæгон дзырдты нысаниуæджы хуызтæ дæнцæгты фæрцы æвдисынмæ арæхсын. Терминты миниуджытæ æмбарын кæнын. Тексты лексикæ къордтыл дих кæнын. Хуры системæйы тыххæй текст кæсын, сæйраг информаци дзы хицæн кæнын. Текстмæ гæсгæ Хуры системæйы схемæ аразын æмæ уымæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Текстмæ гæсгæ диалог аразын, аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæй пайда кæнгæйæ.
19.	20.	Æвзаджы аивадон- нывгæнæн мадзæлттæ	Метафорæ Перифраз Аллего́ри Эпитет æмæ метафорæ абарын æмæ сæ хицæндзинадтæ иртасын. Эпитет зæгъыны фæрæзтæ зонын.

			Тексты эпитеттæ арын æмæ сын сæ стилистикон функцитæ æмбарын кæнын. Перифразæн текстæй дæнцæгтæ хæссын, йæ арæст ын æмбарын. Эпитет, перифраз æмæ персонификацийы тыххæй зонындзинæдтæ ныффида кæныны фæлтæраентæ æххæст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты. Вазыгджын хъуыдыйæдты синтаксисон æвзæрст.	Тексты арæст уынын, хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын. Рæдыдтытæ раст кæнынмæ арæхсын. Хъуыдыйад структурон хæйттыл дих кæнын зонын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Хуры системæ Скъуыддзаг таурæгъæй «Нарты æмбырд». Ахуырадон текст Хуры системæ ахуыр кæныны историйы тыххæй.*	Кадагæй скъуыддзаг кæсын, йæ мидисимæ баст фæрстытæн дзуапп дæттын. Кадагæй скъуыддзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлтты функциты тыххæй дзурын. Кадагæй скъуыддзагæн лексикон-фразеологион анализ кæнын. Хуры системæ ахуыр кæныны историйы тыххæй текстæн пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Тексты тезистæ фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.
20. 21	Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ	Антитезæ. Параллелизм. Градаци.	Антитезæ, параллелизм æмæ градацийы тыххæй раиртæст ахуыр кæнын. Раиртæсты мидис дзурынмæ арæхсын. Антитезæ æмæ антонимийы бастдзинад уынын. Антитезæйы арæст æвзарын. Антитезæйы стилистикон функцитæ зонын æмæ дзы нихасы мидæг пайда кæнын. Параллелизмы фæзынд тексты уынын æмæ йын йæ ахадындзинад зонын.

			Градаци æмæ синонимийы бастдзинад æвзарын. Градацийы фæзынд бæлвырд тексты арын æмæ йæ равдисынмæ арæхсын. Зонындзинадтæ æмæ арæхстдзинадтæ фидар кæныны тыххæй фæлтæрæнтæ æххæст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Вазыгджын дзырдты растфыссынад. Æмхъæлæсонты къордты растфыссынад	Вазыгджын мивдисджыты сконд зонын. Вазыгджын мивдисджыты растфыссынад фæлхат кæнын. Вазыгджын дзырдты арæзт æвзарын. Вазыгджын дзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Рæдыдтытæ раст кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Хуры системæ Ирон æмæ дыгурон фольклорон уацмыстæй скъуыддзæгтæ. Ахуырадон текст Галактикæйы тыххæй.*	Фольклорон уацмыстæй скъуыддзæгты мидис æмбарын. Лæвæрд дзырдтæй пайда кæнгæйæ, дыгурон текстты мидис иронау дзурын. Ирон текстты мидис дыгуронау радзурын фæлварын, æмхуызон æмæ хицæн дзырдтæ иртасын. Текстты аивадон-нывгæнæн мадзæлтты ахадындзинад раргом кæнын, дæнцæгтæ хæссын. Иу текстæн аннотаци фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл дарын.
21.	22.	Контролон куыст	
Текст (5 сах.)			
22.	23	Текст.Тексты сæйраг миниуджытæ	Тексты æмбарынад. Тексты сæйраг миниуджытæ. Тексты хæйтты бастдзинады хуызтæ: цæгон бастдзинад, параллелон бастдзинад. Тексты тыххæй уац кæсын æмæ йын йæ мидис æмбарын. Тексты тыххæй уацæн анализ кæнын, раиртæстытæн æндæр дæнцæгтæ хæссын. Наукон уацæн конспект кæнын æмæ йæ фыссын. Конспектмæ гæсгæ тексты тыххæй дзурын, йæ сæйраг миниуджытæ нымайын. Ахуырадон текстæн анализ кæнын, тексты хæйтты æхсæн ахастытæ иртасын. Тесты хæйтты бастдзинады хуызтæ бæрæг кæнын æмæ

			аргументтæ хæссын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты. Зæгъинаджы хуызтæ.	Вазыгджынгонд хъуыдыйад вазыгджын хъуыдыйадæй иртасын. Хъуыдыйад вазыгджын кæныны мадзæлттæ фæлхат кæнын. Иртæстгонд уæнгтæ æмæ æмхуызон уæнгтимæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрын зонын. Вазыгджын хъуыдыйады анализы схемæйæ пайда кæнын. Зæгъинаджы хуызтæ фæлхат кæнын. Хуымæтæг, вазыгджын æмæ амад зæгъинагты миниуджытæ зонын.
		<i>Ныхасы рæст</i> Космос Ахуырадон текст «Антикон ахуыргæндтæ космосы тыххæй»* Æмдзæвгæ «Бестау» (Хъодзаты Æ.)	Текст кæсын, сæйраг хъуыдытæ æвдисæг хъуыдыйæдтæ арын. Тексты конспект фыссын. Антикон ахуыргæндты тыххæй текстмæ хæстæг дзурын, вазыгджын хъуыдыйæдтæй пайда кæнгæйæ. Тексты мидисимæ баст фæрстытæн æххæст дзуæппытæ дæттын. Фæрстытæм гæсгæ полилог аразын æмæ йæ рольтæм гæсгæ дзурын.
23. 24	Текст	Тексты хæйтты бастдинады хуызтæ: цæгон бастдинад, параллелон бастдинад.	Наукон уацæн конспект кæнын æмæ йæ фыссын. Конспектмæ гæсгæ тексты тыххæй дзурын, йæ сæйраг миниуджытæ нымайын. Ахуырадон текстæн анализ кæнын, тексты хæйтты æхсæн ахастытæ иртасын. Тесты хæйтты бастдинады хуызтæ бæрæг кæнын æмæ аргументтæ хæссын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Конспект фыссыны æгъдæуттæ. Цитатæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ.	Конспекты æмбарынад зæрдыл лæууын кæнын. Конспекты миниуджытæ нымайын. Текст конспект кæнынмæ арæхсын. Фæлтæрæнæй хъуыдыйæдтæ æмхуызон уæнгтимæ фыссын, æмхуызон уæнгты æхсæн бастдинадтæ бæрæг кæнын. Æрхæцæн нысæнтты æвæрд æмбарын кæнын.

		<i>Ныхасы рæзт</i> Нæ бæсты сагъæстæ... Джыккайты Ш. уацтæй скъуыддзæгтæ.	Тексты темæ æмæ идейæ бæрæг кæнын, хи хъуыды æмбарын кæнын, аргументтæ хæссын. Тексты аивгæнаен-нывæфтыд мадзæлттæ арын, сæ хуыз сын бæрæг кæнын. Тексты мидис цыбыртæй дзурын. Текстмæ фæрстытæ дæттын. Кæрæдзи фæрстытæн дзуапп дæттын.
24. 25.	Текст	Тексты структурæ. Тексты темæ. Микротемæйы æмбарынад. Тексты логикон-мидисон бастдзинады мадзæлттæ.	Тексты арæзты тыххæй наукон уац кæсын æмæ йын йæ мидис æвзарын. Раиртæстмæ гæсгæ дæнцæгтæ хæссын. Раиртæстæн конспект фыссын. Уацмысæй скъуыддзæджы логикон-мидисон бастдзинады мадзæлттæ бæрæг кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Аивадон-нывæфтыд мадзæлттæ Бирæнысаниуæгад	Уацмысæй скъуыддзæджы троптæ æмæ стилистикон фигурæтæ агурын. Тексты тропты ахадындынад æмбарын, дæнцæгтæ хæссын. Дзырдты нысаниуджытæ бæрæг кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Нæ бæсты сагъæстæ... Скъуыдзаг поэмæйæ «Æфхæрдты Хæсанæ» (Къубалты А.)	Дзырдуаты фæрцы дзырдты нысаниуджытæ бæрæг кæнын. Уацмысы темæ бæрæг кæнын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Текст пыланмæ гæсгæ æвзарын.
26	Абзац	Тексты структурон хæйттæ. Тексты темæ æмæ микротемæ. Абзацы мидис æмæ йæ арæзт. Абзацы миниуджытæ.	Тексты структурон хæйттæ хицæн кæнын. Стыр æмæ чысыл текстты арæзты хицæндзинæдтæ зонын. Темæ æмæ микротемæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Абзацы æмбарынад ахуыр кæнын. Абзацы арæзт æвзарын. Тексты дих абзацтыл æвзарын, алы абзацæн дæр йæ миниуджытæ бæрæг кæнын. Фæлтæрæнтæ æххæст кæнын.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ныхасы хæйтты æвзæрст. Дзырдарæзты хуызтæ. Тексты стилистикон-синтаксисон анализ	Дзырдтæн морфологион анализ кæнынмæ арæхсын. Дзырдтæ ныхасы хæйттæм гæсгæ дих кæнын зонын. Дзырды арæзт бæрæг кæнын, морфемæтæ æмæ аффикстæ хицæн кæнын.

25.	27.	Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн		Лексикон фæлхаткæнынад æмæ грамматикон фæлхаткæнынады фæзындтæ тексты амонын æмæ дæнцæгтæ фыссын.
			<i>Ныхасы рæст</i> Олимпиаг хъæзтытæ Ахуырадон текст Олимпиаг хъæзтыты фæзынды тыххæй.* Цыбыр текст Олимпиаг хъæзтыты атрибутикайы тыххæй.*	Олимпиаг змæлды тыххæй тексты мидис æмбарын æмæ дзы ног информаци хицæн кæнын. Тексты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Тексты тезистæ фыссын. Тезистæм гæсгæ тексты мидис дзурын. Олимпиаг хъæзтыты тыххæй цыбыр хъусынгæнинагтæ цæттæ кæнын æмæ сын презентаци кæнын.
			Синтаксисы иуæгтæ. Вазыгджын синтаксисон æнæхъæны æмбарынад. Вазыгджын синтаксисон æнæхъæны миниуджытæ, бастдзинады фæрæзтæ æмæ йæ хæйтты æхсæн ахастытæ.	Синтаксисы иуæгтæ зонын æмæ сæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Вазыгджын синтаксисон иуæг вазыгджын хъуыдыйадæй хицæн кæнын. Вазыгджын синтаксисон иуæджы тыххæй уацимæ зонгæ уын æмæ йæ æвзарын. Вазыгджын синтаксисон иуæджы миниуджыты тыххæй ныхас кæнын æмæ сын тексты дæнцæгтæ агурын. Текстæй вазыгджын синтаксисон иуæг фыссын æмæ йæ дæнцæгмæ гæсгæ æвзарын.
			<i>Фæлхат кæнын</i> Текст. Вазыгджын хъуыдыйады анализы схемæ. Вазыгджын дзырдты растфыссынад.	Текст структурон хæйттыл дих кæнын. Абзацтæн анализ кæнын. Вазыгджын хъуыдыйады миниуджытæ фæлхат кæнын. Вазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн бастдзинады фæрæзтæ, бастдзинады хуызтæ, ахастытæ бæрæг кæнынмæ арæхсын. Вазыгджын дзырдтæн орфографион æвзæрст кæнын.
			<i>Ныхасы рæст</i> Олимпиаг хъæзтытæ Ахуырадон текст «Олимпиаг хъæзтытæ»* Дзаболаты Х. æмдзæвгæ «Ацæмæз»	Ирыстоны олимпиаг чемпионты тыххæй информаци исын æмæ йæм хи зонындзинæдтæй æфтауын. Фæрстытæм гæсгæ диалог саразын æмæ йæ рольтæм гæсгæ дзурын. Диалоджы этикетон фразætæй пайда кæнын. Æмдзæвгæйы аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ æмæ

			стилистикон фигурæтæ арын æмæ сæ барын.
Ныхасы хуызтæ (2 сах.)			
26.	28	Ныхасы хуызтæ. Таурæгъ. Æрфыст	Ныхасы хуызты тыххæй иумæйаг зонинагтæ. Ныхасы хуызтæ: таурæгъ, æрфыст, тæрхон. Таурæгъон ныхасы миниуджытæ. Таурæгъон ныхасы композицион хицæндзинадтæ Æрфыст куыд ныхасы сæрмагонд хуыз. Æрфысты нысан. Æрфысты композици æмæ æвзагон хицæндзинадтæ. <i>Фæлхат кæнын</i> Тексты хæйтты бастдинады хуызтæ æмæ мадзæлттæ. Аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ. <i>Ныхасы рæст</i> Удварны хæзнатæ Скъуыддзæгтæ журнал «Ногдзау»-æй, «Ирон æмбисонды хабæрттæ»-й, Багаты Л. радзырдæй «Уæлладжыры комы», Нарты кадæгæй. Гæдиаты С. миниатюрæ «Уалдзæг Ирыстоны». Ныхасы хуызты тыххæй зонындзинадтæ активизаци кæнын. Ныхасы хуызты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йын скъуыддзæгтæй дæнцæгтæ хæсын. Текстты ныхасы хуыз бæрæг кæнын æмæ аргументты фæрцы хи цæстæнгас фидар кæнын. Таурæгъон текстты композицион миниуджытимæ зонгæ кæнын æмæ сын скъуыддзæгтæй дæнцæгтæ хæссын. Æрфысты тыххæй раиртæст кæсын æмæ йын йæ мидис æвзарын. Æрфысты миниуджытæ нымайын, дæнцæгтæ хæссын. Æрфысты композицийы миниуджытæ æвзарын, текстты сын дæнцæгтæ арын. Æрфысты тыххæй зонындзинадты бындурыл арæхстдинадтæ рæзын кæнын. Тексты миниуджытæ амонин, дзуапп дæнцæгты фæрцы фидар кæнгæйæ. Тексты хæйтты бастдинады хуызтæ æмæ фæрæзтæ æвзарын. Таурæгъæй скъуыддзæджы арын аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ æмæ сын сæ хуыз бæрæг кæнын. Цыбыр текстты мидисыл ныхас кæнын, цавæр хорз миниуджытыл сæ цæуы ныхас, уый æвзарын. Тексты мидис ныхасы хуызимæ æмæ стилимæ куыд баст у, уый амонин. Кадæгæй скъуыддзæджы таурæгъон ныхасы миниуджытæ арын æмæ сæ кæсын. скъуыддзæджы мидис текстмæ хæстæг дзурын. Барын уалдзæджы æрфыст дыууæ уацмысы, сæ

		Цомайты Р. æмдзæвгæ «Уалдзæг».	хицæндзинадтæ æмæ сæ иумæйаг миниуджытæ сын бæрæг кæнын. Таурæгъæй æнæзонгæ дзырдтæ фыссын, сæ нысаниуæг сын бæрæг кæнын. Æрфысты тыххæй зонындзинадтæй пайда кæнгæйæ, Фыссын нывæцæн-миниатюрæ.
29.	Ныхасы хуызтæ. Тæрхон	Ныхасы хуызты мидисы, композицийы, æвзагон мадзæлтты абарст. Текст-тæрхон. Йæ сæйраг миниуджытæ.	Ныхасы хуызтæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Ныхасы хуызты структурон æмæ æвзагон хицæндзинадтæ зонын. Ныхасы хуызты мидисон хицæндзинадтæ æмбарын. Текст-тæрхоны арæст æмæ æвзагон миниуджытæ анализ кæнын. Тексты-тæрхоны миниуджытæ агурын æмæ аргументтæ хæссын.
		Фæлхат кæнын Таургъон ныхас. Æрфыст. Вазыгджын хъуыдыйæдты структурон схемæтæ.	Таурæгъон æмæ æрфыстон ныхасы миниуджытæ фæлхат кæнын. Таурæгъон æмæ æрфыстон ныхасы миниуджытæ тексты арын æмæ сæ амонын. Вазыгджын хъуыдыйæдтæ æвзарынмæ арæхсын.
		Ныхасы рæст Удварны хæзнатæ. Скъуыддзаг Джыккайты Ш. уацæй «Бурсамдзели» Скъуыддзаг Дзиццойты Ю.уацæй «Дыууæ ныхасы къуыдайраг диалекты тыххæй»	Наукон æмæ ахуырадон тексты миниуджытæ иртасынмæ арæхсын. Текст кæсын æмæ йын йæ стиль, йæ ныхасы хуыз бæрæг кæнын. Нывæцæн-тæрхон дзургæйæ æмæ фысгæйæ аразынмæ арæхсын.
Ныхасы стильтæ (3 сах.)			
30	Ныхасы стильттæ. Наукон стиль	Ныхасы стильты тыххæй иумæйаг зонинагтæ. Ныхасы стильты дих. Стилы бастдзинад тексты жанримæ. Наукон стиль.	Ныхасы стильты тыххæй зонындзинадтæ зæрдыл лæууын кæнын. Ныхасы стильтæ нымайын. Ныхасы стильты сæйраг хицæндзинадтæ бæрæг кæныныл архайын.

		Наукон стили сәйраг миниуджытә.	Наукон стили тыххәй уац кәсын әмә йә абзацгай әвзарын. Наукон стили тыххәй текстән конспект кәнын. Конспектмә гәсгә наукон стили сәйраг миниуджыты тыххәй хъусынгәнинаг (цыбыр доклад) кәнын. Ләвәрд текстты наукон стили миниуджытә арын әмә дәнцәгтә хәссын.
		<i>Фәлхат кәнын</i> Антоними. Лексикон фәлхаткәнынад. Хъуыдыйады уәнгтә.	Наукон стилай скъуыддзаг кәсын әмә йын йә сәйраг хъуыдытә тезисты хуызы фыссын. Антонимийы фәзынды тыххәй ног информаци хицән кәнын. Ләвәрд хъуыдыйәдтән синтаксисон анализ кәнын.
		<i>Ныхасы рәзт</i> «Нә бәсты сагъәстә...» Ахуырадон тест наукон стили тыххәй.* Скъуыддзаг Бесолты Е. «Антонимты дзырдуат»-ы разныхасәй. Скъуыддзаг Дзодзыккаты З. уацәй «Ирон фәндыр»-ы фразеологийы тыххәй»	Пълан аразыны алгоритм зәрдыл ләууын кәнын. Пъланты хуызтә нымайын. Текстән пълан аразын. Пъланмә гәсгә конспект фыссын. Наукон стили дзургә формәйә пайда кәныныл ахуыр кәнын, цыбыр доклад кәнын.
31.	Ныхасы стильтә. Публицистикон стиль. Официалон-хъуыддагон стиль	Публицистикон стили мидисон, структурон әмә әвзагон миниуджытә. Публицистикайы жанртә. Официалон стили хицәндзинад иннә стильтәй. Официалон текстты хуызтә. Официалон стили структурон әмә әвзагон миниуджытә	Публицистикон стили тыххәй иумәйаг зонинәгтә зәрдыл ләууын кәнын. Публицистикон стили мидисон миниуджытә әвзарын, тексты сын дәнцәгтә арын. Публицистикайы нысан әмә йемә баст әвзагон миниуджытә бәрәг кәнын, дәнцәгты фәрцы сә фидар кәнын. Публицистикон жанртыл нихас кәнын, сә структурон хицәндзинадтә сын әвзарын. Публицистикон текстән анализ кәнынмә арәхсын. Официалон гәххәтты хуызтә хицән кәнын. Официалон гәххәттытә фыссынмә арәхсын. Бардзырды структура әмә әвзаг анализ кәнын.

		<i>Фæлхат кæнын</i> Тексты миниуджытæ. Ныхасы хуызтæ. Вазыгджын хъуыдыйады бастдзинады хуызтæ æмæ фæрæзтæ.	Тексты сæйраг миниуджытæ фæлхат кæнын. Тексты миниуджытæ скъуыддзæгты агурын æмæ сæ æвдисын. Текстæн сæ нихасы хуыз бæрæг кæнын æмæ дæнцæгтæ хæссынмæ арæхсын. Вазыгджын хъуыдыйады æвзарыны арæхстдзинаedtæ фидар кæнын.
		<i>Ныхасы рæзт</i> «Нæ бæсты сагъæстæ...» Скъуыддзæгтæ газет «Рæстдзинад» æмæ журнал «Мах дуг»-æй Официалон гæххæттыты хуызæгтæ	Текст кæсын, зонгæ æмæ ног информаци цы амонин. Текст структурон хæйттыл дих кæнын. Тексты темæ æмæ сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстæн пълан аразын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис радзурынмæ арæхсын.
32.	Ныхасы стильтæ. Аивадон стиль. Дзургæ нихасы стиль Мигъты уацары згъоргæ-лидзгæ мæй цæрукъаты а	Аивадон стили миниуджытæ. Дзургæ нихас куыд литературон æвзаджы дзургæ формæ.	Аивадон стили миниуджытæ сбæрæг кæнын. Аивадон стили миниуджытæ лæвæрд тексты агурын æмæ сæ амонин. Дзургæ нихасы стили миниуджытæ бæрæг кæнын. Дзургæ нихасы миниуджытæ лæвæрд тексты агурын æмæ сæ амонин.
		<i>Фæлхат кæнын</i> Терминтæ. Аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлттæ.	Текстæн стилистикон анализ кæнынмæ арæхсын. Аивгæнæн-нывæфтыд мадзæлтты хуызтæ бæрæг кæнын æмæ сæ амонин.
		<i>Ныхасы рæзт</i> Æнцон у æрыгон уæвын? Скъуыддзæгтæ уацмыстæй: «Мæй» (Цæрукъаты А.), «Нарты Сослан» (Хостыхъоты З.), «Æрдузы» (Малиты Х.), «Мæсгуытæ дзурынц» (Беджызаты Ч.) Скъуыддзæг Гæдиаты Секъайы фыстæгæй йæ фырт Цомахъмæ.	Текстæй скъуыддзæгтæ кæсын æмæ сын сæ мидисыл нихас кæнын. Зынаæмбарæн дзырдтæ фыссын æмæ сын сæ нысаниуæг бæрæг кæнын. Тексты мидисмæ фæрстытæ дæттын. Кæрæдзи фæрстытæн дзуапп дæттын. Текстæн пълан аразын. Фыстæг фыссын.
33.	Контролон куыст		

Ахуырадон-методикон æрмæг

Сæйраг иумæйаг ахуырады федералон паддзахадон ахуырадон стандарт

Астæуккаг иумæйаг ахуырады федералон паддзахадон ахуырадон стандарт

Цопанты Р.Г. Ирон æвзаг: ахуыргæнæн чиныг 10 къласæн.

Ирон æвзаджы программæ 1-11 къл.

Методикон амындтытæ ирон æвзаджы ахыргæнæн чингуытæм (5 – 11 къл.)

Электронон ахуыргæнæн чингуытæ учебники «Ирон æвзаг» (5 – 11 къл.)

Ирон-уырыссаг æмæ уырыссаг-ирон дзырдуæттæ.

Ирон æвзаджы æмбарынгæнæн дзырдуат.

Ирон æвзаджы орфографион дзырдуат.

Ирон æвзагъы орфографи æмæ пунктуацийы æгъдæуттæ.